

Manavgat İlçesinde Keçi Yetiştiriciliğinin Mevcut Durumu ve Pandemi Sürecinin (COVID-19 Salgını) Etkileri

Zeki Emre TAVALI¹, *^{ORCID} Bahattin ÇAK²^{ORCID}

¹ Tarım ve Orman Bakanlığı, Manavgat İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, 07600, Antalya, Türkiye

² Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Zootekni Anabilim Dalı, 65080, Van, Türkiye

Geliş Tarihi: 26.01.2023

Kabul Tarihi: 09.06.2023

ÖZ

Bu çalışmada, Manavgat ilçesindeki keçi yetiştiricilerinin mevcut durumları ve sorunlarının tespiti ile COVID-19 salgınının sektöre olan etkileri incelenmiştir. Manavgat ilçesindeki 50 mahallede bulunan küçükbaş hayvancılık işletmeleri bu araştırmanın materyalini oluşturmuştur. Çalışma, Tarım Orman Bakanlığı Manavgat ilçesi TÜRKVET sistemine kayıtlı işletmelerde yürütülmüştür. Araştırmanın yapıldığı işletmeler için anket formu düzenlenmiş ve işletme sahipleri ile bireysel olarak görüşmeler yapılarak veriler toplanmıştır. Çalışmadaki anket uygulaması, Haziran/2021 ve Mart/2022 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre; Yetiştiricilerin %91.4'ü erkek, %8.6'sı ise kadın oldukları; yetiştirici yaşının, %48.6 ile 36-50 yaş aralığında oldukları; yetiştiricilerin %74.3'ü ilkököl mezunu; %91.4'ün evli olduğu saptanmıştır. Pandemi (COVID-19 salgını) hakkında yetiştiricilerin (%68.6) iyi düzeyde bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir. COVID-19 salgınının hayvancılığı olumsuz etkilediği fikrine yetiştiricilerin %44.3 oranında katıldığı; COVID-19 salgını öncesi ve sonrası arasında gelirlerinin olumsuz etkilendiği sorusuna %57.1 oranında kesinlikle etkilendiği dedikleri; Salgının uzun yılların sürmesi durumunda gıda talebinin karşılanmasında hayvancılığa olan talebin artacağı görüşüne yetiştiricilerin %47.1'inin katılıyorum dedikleri ayrıca pandeminin uzun yıllar devam etmesi durumunda keçi yetiştiriciliğinin sona ereceği fikrine ise %34.3'ünün katılmıyorum yanıtını verdikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anket, Keçi, Pandemi.

ABSTRACT

The Current Situation of Goat Breeding in Manavgat District and the Effects of the Pandemic Process (COVID-19 Epidemic)

In this study, the current situation and problems of goat breeders in Manavgat district and the effects of the COVID-19 outbreak on the sector were examined. Small ruminant farms in 50 neighborhoods in Manavgat district formed the material of this research. The study was carried out in the enterprises registered in the TÜRKVET system in the Manavgat district of the Ministry of Agriculture and Forestry. A questionnaire was prepared for the businesses where the research was conducted, and data were collected by making individual interviews with the business owners. The survey application in the study was carried out between June, 2021 and March, 2022. According to the research findings; 91.4% of the breeders were male and 8.6% were female; the age of the breeder was between 36-50 years with 48.6%; 74.3% of the breeders are primary school graduates; It was also determined that 91.4% were married. It has been determined that the breeders (68.6%) have a good level of knowledge about the pandemic (COVID-19 outbreak). 44.3% of the breeders agreed with the idea that the COVID-19 epidemic negatively affected livestock; To the question that their income was negatively affected between before and after the COVID-19 outbreak, they said that it was definitely affected by 57.1%; 47.1% of the breeders agree with the view that the demand for animal husbandry will increase in order to meet the food demand if the epidemic lasts for many years. In addition, it was determined that 34.3% of them gave the answer that they do not agree with the idea that the goat manager will end if the pandemic continues for many years.

Keywords: Goat, Pandemic, Survey.

*Corresponding author: emretavali@gmail.com

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License which allows users to read, copy, distribute and make derivative works for non-commercial purposes from the material, as long as the author of the original work is cited properly.

GİRİŞ

Keçi; diğer canlıların yeterince yararlanamadığı niteliği daha düşük olan mera bölgeleri, çalılık ile fundalık alanlardan mümkün olduğunca en iyi şekilde faydalanarak et süt ve diğer hayvansal ürünlere çevrilmesini sağlayan bakım ve besleme maliyeti oldukça düşük bir hayvandır (Kaymakçı ve Aşkın 1997). Keçi sütünün bileşiminin sahip olduğu kendine özgü özelliğinden dolayı, keçi sütü dünyanın birçok ülkesinde diğer sütünden faydalanılan hayvanlara nazaran ciddi öneme sahiptir (Şentürklü ve Arslanbaş 2010).

Keçi yetiştiriciliğinin ülkemizde yeterli seviyeye gelerek ilerisi için sürdürülebilir hale getirilmesi ve ticari açıdan katkı sağlanabilir duruma ulaştırılması amacıyla yetiştirici birliklerinin daha işlevsel çalışmaları gerekmektedir. Ülkemizde süt keçilerinde uygulanan entansif yetiştirme yönteminin kıl keçilerinde de uygulanması gerekmektedir. Bu konu ile ilgili ıslah çalışmaları yanı sıra üretim teknikleri getirilmeli ilgili kurum ve kuruluşlar ile teşvik ve destekleri sağlanmalıdır (Günlü ve Alaşahan 2010).

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) istatistiklerine göre Dünya 2011 yılı keçi sayısı 932 166 441 baş iken, 2020 yılı keçi sayısı 1 128 106 236 baş olmuştur. FAO (2022), istatistiklerine göre Türkiye'nin 2011 yılı keçi sayısı 6 293 233 baş iken, 2020 yılı keçi sayısı 11 985 845 baş olmuştur. Bu verilere göre keçi sayısında artış olduğu görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün 12 Mart 2020 tarihinde pandemi diye ilan ettiği COVID-19 salgını; tüm insanların fiziksel durumu, ruhi ve sosyal hayatlarını olumsuz olarak tehdit etmeye devam etmektedir (Budak ve Korkmaz 2020). COVID-19 salgınının, insan ve hayvan refahı ile sağlığı üzerine hâlâ büyük ölçüde bilinmeyen muhtemel etkilerinin yanında tarımsal ve hayvansal üretim üzerindeki etkileri de araştırılmalıdır. Genel olarak bu sektöre ait ürünlerin arzında ve talebinde bir daralma, olabileceği ve tüketiciye ulaştırılmasında ise bazı sorunlarla karşılaşılması olasıdır.

Bu çalışmada, Antalya İli Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği'ne kayıtlı Manavgat ilçesindeki keçi yetiştiriciliği yapan işletmelerin mevcut durumları ile sorunlarının belirlenmesi ve pandemi sürecinin (COVID-19 salgını) keçi yetiştiriciliği yapılan hayvancılık işletmelerindeki yansımaları ele alınmıştır.

MATERYAL VE METOT

Antalya ili Manavgat ilçesine bağlı 50 mahallede bulunan 70 küçükbaş (koyun-keçi) hayvancılık işletmeleri bu araştırmanın materyalini oluşturmuştur. Çalışma, Tarım Orman Bakanlığı Manavgat ilçesi TÜRKVET sistemine kayıtlı olan işletmelerde, Haziran/2021 - Mart/2022 tarihleri arasında yürütülmüştür.

Bu çalışma, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulunun, 29.04.2021 tarih ve 2021/04-32 sayılı kararı ile araştırma onayı gerektirmeyen belgesi almıştır.

Manavgat ilçesi keçi yetiştiriciliğinin genel özellikleri ve pandeminin (COVID-19) keçi yetiştiriciliği üzerine olan etkilerini belirlemek için işletmelere anket uygulanmıştır. İşletme sahipleri ile bireysel olarak (yüz yüze) görüşmeler yapılarak çalışma verileri toplanmıştır. Yetiştiricilere anket uygulanmadan önce deneme anketi yapılmıştır.

Araştırma anketi: Yetiştirici bilgisi; İşletme/hayvan materyali bilgisi; Keçi işletmelerinde sağım, Hayvan besleme, Kasaplık satışlar; Mera-Yayla dönemleri; İşletmelerde uygulanan sağlık yöntemi, Keçi

yetiştiriciliğinde yaşanan sorunlar ve Pandeminin (COVID-19) keçi yetiştiriciliği üzerindeki etkilerini içeren 7 bölüm ve toplam 67 sorudan oluşmuştur.

İstatistiksel Analiz

Araştırmada ele alınan özellikler için tanımlayıcı istatistikler, sayı ve yüzde olarak verilmiştir. Tüm analizler SPSS (ver: 21) istatistik paket programı ile yapılmıştır.

BULGULAR

Yetiştiricilik Bilgileri

Araştırma neticesinde yetiştiricilerin %91.4'nün erkek olduğu; %48.6'nın, 36-50 yaşlar arasında olduğu; %74.3'nün ilkökul mezunu oldukları; %91.4'nün evli bireylerden oluştuğu; %58.6'nın 4-6 kişilik aile birey sayısına sahip oldukları; %78.6'nın geçimlerini hayvancılık ile sağladığı; %55.7'nin ailenin geçimi için hayvancılığın tek başına yetersiz olduğunu; %54.3'nin buldukları çevre ve iklim koşullarının elverişli olmasının tercih sebebi olduğu tespit edilmiştir.

İşletme/Hayvan Materyali Bilgileri

İncelenen işletmelerde yetiştiricilerin; %74.3'nün barınak tipi olarak yazın açık kışın kapalı ağılı tercih ettikleri; %100'nün aileden çoban temini yaptıkları; %57.1'nin işletmelerinde 50-200 baş keçi olduğu; %70.0'nin damızlıkta kullanma yaşı olarak 18 aylık yaşta olduğu; %44.3'nün oğlaklara su vermeye 5. Haftada başladıkları; %100.0'nün serbest aşım yöntemini tercih ettikleri; %61.4'nün teke katım süresi olarak 45.günü seçtikleri; %60.0'nin doğum zamanının nisan-mayıs aylarında olduğu; %72.9'nun süttü kesim zamanı 3. Ay olduğu; %100.0'nün emiştirme süresi 60 gün süre olduğu; %70.0'nin emiştirme şekli olarak sabah-akşam olduğu; %57.1'nin kaba ve kesif yeme başlama zamanının 5. Hafta olduğu; işletmelerdeki mevcut keçi ırkının %100.0'nün kıl keçisi olduğu; yetiştiricilerin %71.4'nün en çok kıl keçisine sahip olmak istediği ve yetiştiricilerin %34.3'nün "kayıt tutmak olmazsa olmaz" sorusuna katılıyorum cevabını verdikleri tespit edilmiştir.

Keçi İşletmelerinde Sağım, Hayvan Besleme, Kasaplık Satışlar

Yetiştiricilerin; %74.3'nün mayıs ayında sağıma başladığı; %58.6'nın sağım süresinin 4 ay ve üzeri olduğu; %98.6'nın sağımı kadınların yaptığı; %98.6'sının keçileri beslemenin mera ve elden besleme şeklinde yapıldığı; yetiştiricilerin %100.0'nün keçilere kesif yem verdikleri; %70.0'nin kesif yemi dışardan aldıklarını; yetiştiricilerin %100.0'nün kaba yem olarak samanı tercih ettikleri; %50.0'nin teke katım döneminde ek yemleme yapmak verimi artırmaktadır sorusuna katılıyorum cevabını verdikleri; %78.6'ı damızlık seçimini oldukça önemli buldukları; %57.1'i gebelik döneminde ekstra yemleme yapılmalıdır sorusuna kararsızım cevabı verdikleri; %52.9'nın ağız sütü alımının sağlanmasını önemli buldukları; %51.4'ü yeni doğarlarda göbek bakımının yapılmasını buldukları; %100.0 kasaplık satış dönemi olarak 1 yaşında cevabını verdikleri; %91.4'ü kırıkm yaptıklarını; %88.6'ı keçilerde kırık zamanı olarak temmuz ayı olduğu; yetiştiricilerin %100.0'ü en önemli gelir kaynağı olarak keçi sütü + et cevabını verdikleri belirlenmiştir.

Keçi sütünü nasıl değerlendiriyorsunuz? sorusuna katılımcıların birden fazla şıkları tercih ederek cevap verebilecekleri ifade edilmiş ve alınan sonuçlar değerlendirildiğinde; %100.0 oranında peynir yaptıkları, %92.9 oranında yavru beslemesinde kullandıkları ve %81.4'nün ise aile ihtiyacında değerlendirildiği

saptanmıştır. Hangi yem hammaddelerini kullanıyorsunuz? sorusuna yine birden fazla şıkları tercih ederek cevap verebilecekleri ifade edilmiş ve alınan sonuçlar değerlendirildiğinde; %100.0'nin arpa cevabını verdikleri, %65.7'nin kepek cevabını verdiği ve %54.3'nün ise küspe cevabını tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Mera-Yayla Dönemleri

Yetiştiricilerin %72.9'nun mera imkânlarının olduğu; %61.4'ü mera mülkiyeti kime ait sorusuna orman ve tarla kenarlarında cevabını verdikleri; %48.6'nın 5. Ayda mera-yaylaya çıktıkları; %67.1'i 10. Ayda mera-yayla döndükleri; %68.6'nın yaylaya ulaşım şekli olarak araç + yaya cevabını verdikleri; %70.6'nın keçileri kendilerinin otlattığı tespit edilmiştir.

İşletmelerde Uygulanan Sağlık Yöntemi

Yetiştiricilerin %95.7'i Sürü sağlığının korunması açısından belirli periyotlarda Veteriner Hekimlerden bilgi aldıkları; %95.7'i koruyucu hekimlik yönünden aşılamaı oldukça önemli buldukları; %54.3'ü Yetiştiriciliğini yaptığımız

hayvanların refah durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Sorusuna iyi cevabını verdikleri; Yetiştiricilerin %100.0'nün koyun-keçi vebası, %87.1'nin Brusella aşısı ve %70.0'nin ise koyun-keçi çiçek aşısı yaptıkları tespit edilmiştir.

Keçi Yetiştiriciliğinde Yaşanan Sorunlar

Yetiştiricilerin %51.4'ü Damızlık hayvan teminini önemli buldukları; %58.6'ı Ağıl ve barınak sorununu önemli buldukları; %82.9'u Kesif yem sorununu kesinlikle önemli buldukları; %97.1'i İşçi/çoban ve işçilik sorununu önemli buldukları; %72.9'u Doğum sorunlarını önemli buldukları; %97.1'nin Oğlak bakımı ve büyütme sorusuna önemli cevabı verdiği; %84.3'nün Örgütlenme sorusuna, kesinlikle katılıyorum cevabını verdiği; %71.4'nün Pazarlama sorununa kesinlikle katılıyorum cevabını verdiği ve yetiştiricilerin %68.6'nın Sağlık-İlaç ve Veteriner hekim giderlerinin pahalı oluşu sorusuna ise kesinlikle katılıyorum cevabını verdikleri saptanmıştır.

Tablo 1: Bazı demografik özellikler için tanımlayıcı istatistikler (sayı ve yüzde).

Table 1: Descriptive statistics for some demographics traits (number and percentage).

	Özellikler	N	%
Cinsiyet	Kadın	6	8.6
	Erkek	64	91.4
Yetiştiricinin yaşı	20-35	8	11.4
	36-50	34	48.6
	51 ve üzeri	28	40
Yetiştiricinin eğitim düzeyi	Yok	7	10
	İlkokul	52	74.3
	Ortaokul	9	12.9
	Lise	-	-
Yetiştiricinin medeni durumu	Üniversite	2	2.9
	Bekar	6	8.6
	Evli	64	91.4
Yetiştiricinin aile kişi sayısı (Ebeveyn + Çocuk)	Boşanmış/Dul	-	-
	1-3	25	35.7
	4-6	41	58.6
Geçim kaynağınız nedir?	7 ve üzeri	4	5.7
	Tarım	-	-
	Hayvancılık	55	78.6
	Tarım ve Hayvancılık	15	21.4
Sizin ve ailenizin geçimi açısından hayvancılık tek başına yeterli mi?	Diğer	-	-
	Kesinlikle yeterli	-	-
	Yeterli	9	12.9
	Fikrim yok	16	22.9
	Yetersiz	39	55.7
Keçi yetiştiriciliğini tercih etmenizin sebebi nedir?	Kesinlikle yetersiz	6	8.6
	Ekonomik olması	2	2.9
	Bulduğum çevre ve iklim koşullarının elverişli olması	38	54.3
	Kültürel Sebepler	27	38.6
	Pazar payının yüksek olması	-	-
Hepsi	3	4.3	

Tablo 2: İşletme/Hayvan materyali için tanımlayıcı istatistikler (sayı ve yüzde).**Table 2:** Descriptive statistics for Business/Animal material (number and percentage).

Özellikler	N	%	
Kullandığımız barınak tipi nasıldır?	Kapalı ağıl	2	2.9
	Yarı açık ağıl	16	22.9
	Yazın açık kışın kapalı ağıl	52	74.3
Çoban temin durumu	Aileden	70	100
	Yurt dışından	-	-
	Köy içinden	-	-
	Başka İlden	-	-
İşletmelerdeki keçi sayısı	1-50 baş	9	12.9
	50-200 baş	40	57.1
	201-499 baş	21	30
	500 baş	-	-
	501- 1000 baş	-	-
Damızlıkta kullanma yaşı	15 ay	21	30
	18 ay	49	70
	24 ay	-	-
	Diğer	-	-
Oğlaklara su verme haftası	2. Hafta	-	-
	3. Hafta	1	1.4
	4. Hafta	25	35.7
	5. Hafta	31	44.3
	5. Haftadan sonra	13	18.6
Teke katım yöntemi	Elde aşım	-	-
	Serbest aşım	70	100
	Sınıf usulü aşım	-	-
Teke katım süresi	30 Gün	-	-
	45 Gün	43	61.4
	60 Gün	27	38.6
	Yıl boyu	-	-
Doğum zamanı	Aralık-Ocak	-	-
	Şubat-Mart	28	40
	Nisan Mayıs	42	60
Sütten kesim zamanı	2 ay	2	2.9
	3 ay	51	72.9
	4 ay	17	24.3
	5 ay	-	-
	-	-	-
Emiştirme süresi	30 gün	-	-
	60 gün	70	100
	120 gün	-	-
Emiştirme şekli	Akşam	-	-
	Sabah	21	30
	Sabah-Akşam	49	70
	Sabah- Öğle- Akşam	-	-
Kaba ve kesif yeme başlama zamanı	4. Hafta	-	-
	5. Hafta	40	57.1
	5. Haftadan sonra	30	42.9
İşletmenizdeki mevcut keçi ırkı?	Kıl keçisi	70	100
	Saanen keçisi	-	-
	Honamlı keçisi	-	-
	Şam keçisi	-	-
	Malta keçisi	-	-
	Kilis keçisi	-	-
Hangi keçi ırkını sahip olmayı tercih ederdiniz?	Kıl keçisi	50	71.4
	Saanen keçisi	4	5.7
	Honamlı keçisi	16	22.9
	Şam keçisi	-	-
	Malta keçisi	-	-
	Kilis keçisi	-	-
	Diğer	-	-
Hayvan yetiştiriciliğinde kayıt tutmak olmazsa olmazdır” fikrine katılıyor musunuz?	Kesinlikle katılıyorum	15	21.4
	Katılıyorum	24	34.3
	Kararsızım	18	25.7
	Katılmıyorum	13	18.6
	Kesinlikle katılmıyorum	-	-

Tablo 3: Keçi işletmelerinde sağım, hayvan besleme, kasaplık satışları için tanımlayıcı istatistikler (sayı ve yüzde).**Table 3:** Descriptive statistics for milking, animal feeding, butchery sales in goat farms (number and percentage).

Özellikler	N	%
Sağıma başlama dönemi	Mart	-
	Nisan	10
	Mayıs	52
	Haziran	8
Sağım yapma Süresi	2 ay	5
	3 ay	24
	4 ay ve üzeri	41
Sağımı yapan kişi	Kadın	69
	Erkek	1
	Kadın-Erkek	-
Keçi sütünü nasıl değerlendiriyorsunuz?	Peynir	70
	Çiğ süt	0
	Aile ihtiyacı	57
	Yavru beslemesinde	65
	Diğer	0
Hayvanlarda beslemeyi nasıl yapıyorsunuz?	Meraya dayalı olarak	-
	Mera ve elden besleme	69
	Sürekli ağılda (Elden besleme)	1
Hayvanlara kesif yem veriyor musunuz?	Evet	70
	Hayır	-
Kesif yemi nerden alıyorsunuz?	Kendim hazırlıyorum	21
	Yemciden alıyorum	49
Hangi yem hammaddelerini kullanıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir).	Arpa	70
	Buğday	0
	Küspe	38
	Kepek	46
	Diğer	0
Kaba yem(ot) veriyor musunuz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir).	Fiğ	-
	Yonca	-
	Saman	70
	Mısır silajı	-
	Diğer	-
Teke katımı döneminde ek yemleme yapmak verimi arttırmaktadır	Kesinlikle katılıyorum	12
	Katılıyorum	35
	Kararsızım	23
	Katılmıyorum	-
	Kesinlikle katılmıyorum	-
Sürünün veriminin artırılmasında damızlık tekelerin seçimi oldukça önemlidir.	Kesinlikle önemli	12
	Önemli	55
	Kararsızım	3
	Önemsiz	-
	Kesinlikle önemsiz	-
Gebelik döneminde keçilere ekstradan yemleme yapılmalıdır.	Kesinlikle katılıyorum	12
	Katılıyorum	18
	Kararsızım	40
	Katılmıyorum	-
	Kesinlikle katılmıyorum	-
Yeni doğanlarda ağız sütünün alınımının sağlanması önemli mi?	Kesinlikle önemli	10
	Önemli	37
	Kararsızım	23
	Önemsiz	-
	Kesinlikle önemsiz	-
Yeni doğanlarda göbek bakımının yapılması önemli mi?	Kesinlikle önemli	3
	Önemli	36
	Kararsızım	24
	Önemsiz	7
	Kesinlikle önemsiz	-
Kasaplık Satışların Dönemi	Oğlak	-
	1 Yaşında	70
	2 Yaşında	-
	Diğer	-
Kırkım yapıyor musunuz?	Evet	64
	Hayır	6
Keçilerde kırkım zamanı	Haziran	8
	Temmuz	62
	Ağustos	-
	Bilmiyorum	-
En önemli gelir kaynakları	Keçi Sütü	-
	Keçi Sütü + Et	70
	Damızlık satışı	-
	Diğer	-

Tablo 4: Mera-Yayla dönemleri için tanımlayıcı istatistikler (sayı ve yüzde).**Table 4:** Descriptive statistics for the Pasture-Yayla periods (number and percentage).

Özellikler		N	%
Mera imkânınız bulunmakta mıdır?	Evet	51	72.9
	Hayır	19	27.1
Meranın mülkiyeti kime aittir?	Kendi malı	-	-
	Köy ortak malı	3	4.3
	Orman ve tarla kenarlarında	43	61.4
	Hazine arazisinde	5	7.1
Yetiştiricilerin mera-yayla çıkış zamanı	2. Ay	-	-
	3. Ay	-	-
	4. Ay	16	22.9
	5. Ay	34	48.6
	Yok	1	1.4
Yetiştiricilerin mera-yayla dönüş zamanı	8. Ay	-	-
	9. Ay	-	-
	10. Ay	47	67.1
	11. Ay	4	5.7
Yaylaya ulaşım şekli	Araç	-	-
	Yaya	3	4.3
	Araç + Yaya	48	68.6
Keçileri otlatan kişi	Kendim	36	70.6
	Çoban	0	0
	Ben + Çoban	16	29.4

Tablo 5: İşletmelerde uygulanan sağlık yöntemi için tanımlayıcı istatistikler (sayı ve yüzde).**Table 5:** Descriptive statistics for the health method applied in businesses (number and percentage).

Özellikler		N	%
Hayvanlarda sağlık korumayı nasıl yapıyorsunuz?	Yapmıyorum	0	0
	Yılda bir kez iç-dış parazit mücadelesi yapıyorum	46	65.7
	İlkbahar ve sonbaharda iç-dış parazit mücadelesi yapıyorum	38	54.3
	Vitamin takviyesi yapıyorum	69	98.6
	İhtiyaç durumunda veteriner hekime başvuruyorum	39	55.7
Sürü sağlığının korunması açısından belirli periyotlar ile veteriner hekimlerden bilgi alınmalı.	Kesinlikle Katılıyorum	3	4.3
	Katılıyorum	67	95.7
	Kararsızım	-	-
	Katılmıyorum	-	-
	Kesinlikle Katılmıyorum	-	-
Koruyucu hekimlik yönünden Aşılama oldukça önemlidir.	Kesinlikle önemli	3	4.3
	Önemli	67	95.7
	Kararsızım	-	-
	Önemsiz	-	-
	Kesinlikle önemsiz	-	-
Hangi tür hastalıklara karşı aşılama yaptırıyorsunuz?	Koyun-keçi vebası	70	100
	Mavi Dil	0	0
	Koyun-keçi çiçek	49	70
	Brusella	61	87.1
	Hepsi	0	0
Yetiştiriciliğini yaptığınız hayvanların refah durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	Çok iyi	27	38.6
	İyi	38	54.3
	Orta	5	7.1
	Kötü	-	-
	Çok kötü	-	-

Tablo 6: Keçi yetiştiriciliğinde yaşanan sorunlar için tanımlayıcı istatistikler (sayı ve yüzde).**Table 6:** Descriptive statistics for problems in goat farming (number and percentage).

	Özellikler	N	%
Damızlık hayvan temini	Kesinlikle Önemli	12	17.1
	Önemli	36	51.4
	Kararsızım	22	31.4
	Önemsiz	-	-
	Kesinlikle Önemsiz	-	-
Ağıl ve barınak sorunu	Kesinlikle Önemli	29	41.4
	Önemli	41	58.6
	Kararsızım	-	-
	Önemsiz	-	-
	Kesinlikle Önemsiz	-	-
Kesif yem sorunu	Kesinlikle Önemli	58	82.9
	Önemli	12	17.1
	Kararsızım	-	-
	Önemsiz	-	-
	Kesinlikle Önemsiz	-	-
Mera-Yayla sorunu	Kesinlikle Katılıyorum	2	2.9
	Katılıyorum	60	85.7
	Kararsızım	8	11.4
	Katılmıyorum	-	-
	Kesinlikle Katılmıyorum	-	-
İşçi/çoban ve işçilik sorunu	Kesinlikle Önemli	2	2.9
	Önemli	68	97.1
	Kararsızım	-	-
	Önemsiz	-	-
	Kesinlikle Önemsiz	-	-
Doğum sorunları	Kesinlikle Önemli	3	4.3
	Önemli	51	72.9
	Kararsızım	16	22.9
	Önemsiz	-	-
	Kesinlikle Önemsiz	-	-
Oğlak bakımı ve büyütme	Kesinlikle Önemli	2	2.9
	Önemli	68	97.1
	Kararsızım	-	-
	Önemsiz	-	-
	Kesinlikle Önemsiz	-	-
Örgütlenme	Kesinlikle Katılıyorum	59	84.3
	Katılıyorum	7	10
	Kararsızım	4	5.7
	Katılmıyorum	-	-
	Kesinlikle Katılmıyorum	-	-
Pazarlama sorunu	Kesinlikle Katılıyorum	50	71.4
	Katılıyorum	20	28.6
	Kararsızım	-	-
	Katılmıyorum	-	-
	Kesinlikle Katılmıyorum	-	-
Sağlık-ilaç ve Veteriner hekim giderlerinin pahalı oluşu	Kesinlikle Katılıyorum	48	68.6
	Katılıyorum	22	31.4
	Kararsızım	-	-
	Katılmıyorum	-	-
	Kesinlikle Katılmıyorum	-	-

Pandeminin (COVID-19) Keçi Yetiştiriciliği Üzerindeki Etkileri

Yetiştiricilerin %68.6 'ı tüm dünyada etkisini sürdüren pandemi (COVID-19 salgın) hakkında bilgi düzeyiniz? sorusuna iyi cevabını verdikleri; Tüm dünyayı etkileyen COVID-19 salgınının hayvancılığı olumsuz yönde etkilediği fikrine katılıyor musunuz? sorusuna %44.3 oranında katılıyorum, %42.9 oranında ise kesinlikle katılıyorum cevabını verdikleri; yetiştiricilerin %57.1'i COVID-19 salgını öncesi ve sonrası arasında kazancınız olumsuz etkilendi mi? sorusuna kesinlikle katılıyorum cevabı

verdikleri; Salgının uzun yıllar sürmesi halinde oluşacak gıda talebinin karşılanmasında hayvan yetiştiriciliğine talep artar fikrine katılıyor musunuz? sorusuna yetiştiricilerin %47.1'i katılıyorum,%27.1'i ise kararsızım cevabını verdikleri ve Pandeminin (COVID-19 Salgını) daha uzun yıllar sürmesi halinde keçi yetiştiriciliğinin biteceği fikrine katılıyor musunuz? sorusuna ise yetiştiricilerin %34.3'ü katılmıyorum,%31.4'ü kararsızım ve %24.3'ü ise katılıyorum cevabını verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 7: Pandeminin (COVID-19) keçi yetiştiriciliği üzerindeki etkileri için tanımlayıcı istatistikler (sayı ve yüzde).

Table 7: Descriptive statistics for the effects of the pandemic (COVID-19) on goat farming (number and percentage).

Özellikler	N	%
Tüm dünyada etkisini sürdüren Pandemi (COVID-19 salgın) hakkında bilgi düzeyiniz?	Çok iyi	1.4
	İyi	68.6
	Orta	27.1
	Kötü	2.9
	Çok kötü	-
Tüm dünyayı etkileyen COVID-19 salgınının hayvancılığı olumsuz yönde etkilediği fikrine katılıyor musunuz?	Kesinlikle Katılıyorum	42.9
	Katılıyorum	44.3
	Kararsızım	12.9
	Katılmıyorum	-
	Kesinlikle Katılmıyorum	-
COVID -19 salgını öncesi ve sonrası arasında kazancınız olumsuz etkilendi mi?	Kesinlikle Katılıyorum	57.1
	Katılıyorum	34.3
	Kararsızım	8.6
	Katılmıyorum	-
	Kesinlikle Katılmıyorum	-
Salgının uzun yıllar sürmesi halinde oluşacak gıda talebinin karşılanmasında hayvan yetiştiriciliğine talep artar fikrine katılıyor musunuz?	Kesinlikle Katılıyorum	5.7
	Katılıyorum	47.1
	Kararsızım	27.1
	Katılmıyorum	18.6
	Kesinlikle Katılmıyorum	1.4
Pandeminin (COVID-19 Salgını) daha uzun yıllar sürmesi halinde keçi yetiştiriciliğinin biteceği fikrine katılıyor musunuz?	Kesinlikle Katılıyorum	8.6
	Katılıyorum	24.3
	Kararsızım	31.4
	Katılmıyorum	34.3
	Kesinlikle Katılmıyorum	1.4

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, işletmecilerin %74.3'nün ilkökul mezunu, %12.9'nun ortaokul mezunu, %10.0'nin eğitiminin olmadığı ve çok düşük düzeyde de (%2.9) üniversite mezunu olduğu saptanmıştır.

Yapılan bazı çalışmalarda; Bilginturan (2008), yetiştiricilerden ilkökul mezunu olanların oranı %97.5 iken lise mezunlarının oranının ise %2.5 olduğunu, Kandemir ve ark. (2015), dağdaki işletmecilerin eğitimlerinin ilköğretim (%81.8) düzeyinde olduğunu, Erdem (2019), Uşak ilinde ise ilkökul mezunlarının oranı %86.4 iken ortaokul ve lise mezunlarının oranları sırasıyla; %9.8 ve %3.8 olduğunu, Ceyhan ve ark. (2015) göre Niğde ilinde %89.5'i ilkökul, %5.3'ü ortaokul ve %5.3'nün de lise mezunu olduğunu, bildirmişlerdir. Bu literatürlerdeki sonuçların çalışmamız bulgularından daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Karakuş ve Akyol (2013), Van ilinde %46.10'nun ilkökul mezunu, %17.88'nin ise ortaokul mezunu olduklarını, Koyuncu ve ark. (2006), Çanakkale'de yaptıkları çalışmada ilkökul, ortaokul ve lise mezunlarının oranları sırasıyla; %10, %10, %25 belirlenmiştir. Şimşek (2019), işletmecilerin %61'nin ilkökul, %35'nin lise, %1'nin ön lisans ve %1'nin ise lisans

mezunu olduğunu, hiç eğitim almayanların ise %1'lik bir oranda olduğunu bildirmişlerdir. Bu literatürlerde bildirilen araştırma bulguları çalışmamız sonuçlarından daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada, yetiştirici yaşları; %48.6 ile 36-50 yaş aralığında; %40.0 ile 51 ve üzeri yaş aralığında ve %11.4 ile 20-35 yaş aralığında oldukları tespit edilmiştir.

Şimşek (2019), %58 oranında 38-58 yaşta olduğu, %21'nin 18-38 yaş yaşta, 58-78 yaş ve üzerinde olanları ise %17 olarak tespit etmiştir. Bu literatürdeki %58'lik değere sahip olan yaş grubunun çalışmamız bulgusuyla yaklaşık olarak benzer olduğu. Acar (2010), yetiştiricilerin %57.58'inin 19 ile 45 yaş arası, %42.42'sinin de 46 yaş ve üzeri olduğunu bildirmiştir. Bu kaynakta bildirilen sonuçlar çalışmamız bulguları ile yaklaşık olarak benzer olduğu söylenebilir. Kandemir ve ark. (2015) göre yaptıkları çalışmada, altmış yaşının altında olanların oranının %90, kırk yaşının altında olanların oranının %21.8 olduğunu belirlemişlerdir. Çalışmamız sonuçları ile karşılaştırıldığında, 50 yaşın altındaki oranın bu literatürdeki sonuçlardan düşük, 40 yaş altı için bildirilen değerden yüksektir. Karakuş ve Akyol (2013)'a göre, Van ilinde ortalama yaşı 45 olarak tespit

etmişlerdir. Bu sonuç çalışmamız ile yaklaşık benzer olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada yetiştiricilerin %91.4'nün erkek, %8.6'nın ise kadın oldukları tespit edilmiştir.

Şimşek (2019) göre, Kırşehir'de %93'nün erkeklerin kadınların ise %7 olduğunu saptamışlardır. Çalışmamız bulguları ile değerlendirildiğinde her iki cinsiyet için bildirilen değerlerin yaklaşık benzer olduğu söylenebilir. Kandemir ve ark. (2015) göre, %97.4'nün erkek olduğunu bildirmişlerdir. Bu literatüre ait %97.4'lük değer çalışmamız bulgusundan daha yüksektir.

Bu çalışmada, aile kişi sayısı (Ebeveyn + Çocuk) bulguları; %58.6'sı 4-6 kişilik aile; %35.7'si 1-3 kişilik aileye ve %5.7'si ise 7 ve üzeri aile sayısına sahip oldukları belirlenmiştir.

Bilginturan (2008), Burdur ilinde, üç kişiden (%45) oluştuğunu tespit etmiştir. Çalışmamız bulgusu ile değerlendirildiğinde literatürde bildirilen üç kişiden oluşan %45'lik değer daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Şimşek (2019), Kırşehir'de, evde çalışan kişi sayısının %85'lik oranıyla 0-2 kişi olduğu, bunu %12 sinin üç veya dört kişi olduğu, ailede %1'lik oran ile de yediden fazla çalışan kişi olduğunu tespit ettiklerini bildirmiştir. Bu literatürde bildirilen 1-3 kişilik aile fertleri ile 7 ve üzeri fert sayısı için bildirilen literatür değerleri çalışmamız değerinden düşüktür.

Çalışmamızda, koruyucu hekimlik yönünden aşılama önemli diyenlerin oranı %95.7 olduğu; Yetiştiricilerin %100.0'nün koyun-keçi vebası, %87.1'nin Brusella aşısı ve %70.0'nin ise koyun-keçi çiçek aşısı yaptırdıkları tespit edilmiştir.

Yetiştiricilerin işletmelerde, hayvan sağlığı ve refahı ile ilişkili olarak aşı uygulaması, iç ve dış parazit mücadelesi, vb. uygulamalar konusunda bilinçli olması önemlidir.

Şimşek (2019) göre, işletmelerin %98'nin aşı yaptırdıklarını belirtmişlerdir. Literatürde bildirilen bulguların çalışmamız sonuçları ile yaklaşık benzer olduğu söylenebilir. Acar (2010), çalışmalarında, %98.18'inin düzenli aşı yaptırdığı, aşı uygulamasını ve ilaç danışmasının %36.79'unun kendilerinin yaptığı, %63.03'ünde veteriner hekimin yaptığını tespit etmişlerdir. Literatürde bildirilen %98.18'lik değer, çalışmamızda ki %100.0'nün koyun-keçi vebası bulgusundan düşük, %87.1'lik Brusella aşısı ve %70.0'lik koyun-keçi çiçek aşısı yaptıranların değerinden yüksektir. Bu literatür bulguları ile çalışmamız bulguları benzer olduğu söylenebilir.

Karakuş ve Akyol (2013) göre, Van ilinde, aşı yaptıranların %68.52'sinin rastgele bir aşılama planına sahip olduğunu, tüm işletmelerin yalnızca %46.19'u hayvanlarına enterotoksemi, çiçek, Brusella ve şap aşılarının tamamını yaptırdıklarını bildirmişlerdir. Bu literatür sonuçları çalışmamız değerlerinden düşüktür.

Bu çalışmada işletmelerdeki mevcut keçi ırkının %100.0 ile kıl keçisi olduğu saptanmıştır.

Ceyhan ve ark. (2015) göre, çalışmalarında, işletmelerin tamamının kıl keçisi yetiştirdiğini bildirmişlerdir. Bu sonuç çalışmamız bulgusuyla benzerdir. Erdem (2019), Uşak'ta yaptığı bir çalışmada keçi ırklarının sırasıyla Kilis, Saanen, Kıl Keçisi oranları; %3.8, %3.8 ve %89.4 olduğunu, Kandemir ve ark. (2015) göre keçi türünde "Kıl ve melezleri" (%20.8) ile "Saanen ve melezleri" (%9.8) öncelikli yetiştirildiğini, Karakuş ve Akyol (2013), ise Van ilinde yaygın ırkın %79.68'nin Kıl keçisi ve %20.32'nin Norduz keçisi olduğunu bildirmişlerdir. Bu literatürlerde tespit edilen bulgu sonuçları çalışmamız bulgusundan daha düşük olduğu gözlenmiştir.

Bu çalışmada yetiştiricilere yöneltilen "Mera-Yayla sorunu" sorusuna %85.7'nin katılıyorum cevabını verdikleri saptanmıştır.

Ceyhan ve ark. (2015) göre, Niğde ili keçi işletmelerinin %97.4'ünün kendi merası bulunduğunu, sürülerin yaylalara genellikle Nisan ve Mayıs aylarında çıkmakta ve Ağustos ayı sonu, Kasım ayı başında geri dönmekte olduklarını, yayla dönüşünden sonra işletmeler hayvanlara (%86.7) az miktarda ek yemleme yaptıklarını bildirmişlerdir. Erdem (2019), Uşak'ta yaptığı bir çalışmada yaylacılığın yetiştiriciler arasında çok tercih edilmediğini (%87.1) bildirmiştir.

Bu çalışmada yetiştiricilere yöneltilen "İşçi/çoban ve işçilik sorunu" sorusuna %97.1'nin önemli cevabını verdikleri, yetiştiricilerin %100'nün ise çobanı kendi ailesinden temin ettikleri tespit edilmiştir.

Ceyhan ve ark. (2015) göre, Niğde ilinde %73.7'si çobanı kendi ailesinden temin ettiklerini, Acar (2010), Isparta ilinde, çobanların %93.94'nün aile fertlerinden olduklarını, Erdem (2019), Uşak ilinde ise çoban büyük oranda (%93.2) aileden temin edildiğini tespit etmişlerdir. Kandemir ve ark. (2015) göre çalışmalarında işletmelerin genelinde (%88.6), işletme sahibinin (%62.7) ya da aile bireylerinden birisi tarafından (%25.9) çobanlıklar yapıldığını, Karakuş ve Akyol (2013), Van ilinde, mera döneminde çoban tutma eğiliminde olan işletmelerin %70.12'sinde yalnızca bir çoban tutulmakta olduğunu bildirmişlerdir. Çalışmamızda elde edilen, çobanı kendi ailesinden temin ettikleri değeri bu literatür bildirişlerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışmada yetiştiricilere yöneltilen "Kullandığınız barınak tipi nasıldır?" sorusuna %74.3'nün yazın açık kışın kapalı ağıl; %22.9'nün yarı açık ağıl ve %2.9'nün ise kapalı ağıl cevabını verdikleri saptanmıştır.

Ceyhan ve ark. (2015) göre, Niğde ilindeki keçi ağıllarının %60.5'inin yarı açık, %34.2'sinin ise kapalı olduğunu bildirmişlerdir. Acar (2010), Isparta ilindeki keçi yetiştiriciliği yapan işletmelerin %76.97'sinde yarı açık ağıl kıl çadırı önünde tel ile çevrilmiş alanları olduğu, %20'sinin kapalı ağıl ve kıl çadırlardan olduğu, %3.03'ünün ise sadece tel ve taş ile çevrili açık ağıllardan oluştuğunu bildirmişlerdir. Erdem (2019), Yetiştiricilerin %60.6'sı kapalı barınak, %39.4'ü yarı açık ağıl tipinde barınak kullandığını saptamıştır. Karakuş ve Akyol (2013). Van ilinde yaptıkları bir çalışmada işletmelerin tamamının bir barınağa sahip olduğu bunun %98.84'nun kapalı tipte olduğunu bildirmişlerdir.

Bu çalışmamda yetiştiricilere yöneltilen "Damızlık hayvan temini" sorusuna %51.4'nün önemli cevabını verdikleri saptanmıştır. Ayrıca, Ağıl ve barınak sorunu sorusuna %58.6'nın önemli; Kesif yem sorunu sorusuna %82.9'nün kesinlikle önemli; İşçi/çoban ve işçilik sorunu sorusuna %97.1'nin önemli; Doğum sorunları sorusuna %72.9'nün önemli; Oğlak bakımı ve büyütme sorusuna %97.1'nin önemli; Örgütlenme sorusuna %84.3'nün kesinlikle katılıyorum; Pazarlama sorunu sorusuna %71.4'nün kesinlikle katılıyorum; Sağlık-ilaç ve Veteriner hekim giderlerinin pahalı oluşu sorusuna %68.6'nın kesinlikle katılıyorum cevabını verdikleri saptanmıştır.

Ceyhan ve ark. (2015) göre, Niğde ilindeki damızlık hayvanları işletmelerin %84.2'sinin kendi sürüsünden temin ettiğini bildirmişlerdir. Acar (2010), Isparta'daki keçi yetiştiricilerinin %100'nün damızlık hayvan ihtiyaçlarını başka işletmelerden karşıladığını belirlemiştir. Erdem (2019), Uşak'ta işletmelerin damızlık hayvan temin şekli olarak %72.8'inin kendi sürüsünden, Karakuş ve Akyol (2013) ise Van ilinde yetiştiricilerin %62.30'u damızlık

ihtiyacını kendi işletmelerinden temin ettiklerini bildirmişlerdir.

Bu çalışmada yetiştiricilere yöneltilen "Hayvan yetiştiriciliğinde kayıt tutmak olmazsa olmazdır" fikrine katılıyor musunuz? sorusuna yetiştiricilerin %34.3 ile en yüksek oranda katılıyorum cevabını verdikleri tespit edilmiştir.

Ceyhan ve ark. (2015) göre, Niğde'de %86.8'inin kayıt tuttuklarını, Erdem (2019), Uşak ilinde %81.9'nun kayıt tutmadığını belirlemiştir. Karakuş ve Akyol (2013) Van ilinde hayvanları ile ilgili herhangi bir kayıt tutan işletmelerin payının yalnızca %38.05 olduğunu bildirmişlerdir. Bu literatür sonuçları çalışmamız bulgusundan yüksektir.

Bu çalışmada, yetiştiricilerin tamamının %100.0 teke katım yöntemi olarak serbest aşım yöntemini tercih ettikleri saptanmıştır.

Kandemir ve ark. (2015) göre, İzmir'de yaptıkları bir çalışmada, işletmelerin tamamında (%100) koç/teke katım yöntemi serbest aşım olduğunu bildirmiştir. Literatüre ait bu değer ile çalışmamız sonuçları benzerdir. Acar (2010), Niğde ili keçi yetiştiriciliği yapan işletmelerde teke katımında %76.97'sinin serbest aşım yönteminin tercih ettiklerini tespit etmiştir. Ceyhan ve ark. (2015) göre, Niğde'de %76.3'ü serbest teke katımı yaptıklarını tespit etmişlerdir. Karakuş ve Akyol (2013). Van'da işletmelerin %95.08'inde koç/teke katımı serbest aşım şeklinde yapıldığını bildirmişlerdir. Bu literatürlerde belirtilen değerler çalışmamız sonucundan daha düşük olduğu gözlenmiştir.

Bu çalışmada damızlıkta kullanma yaşı en yüksek %70.0 oran ile 18 aylık yaş olarak tercih edildiği tespit edilmiştir.

Ceyhan ve ark. (2015) göre, Niğde ilindeki işletmelerde erken yaşta damızlıkta kullanım oranı %5.3 iken, 12 aylıktan yukarı damızlıkta kullananların oranı %94.7'dir. İlk defa damızlıkta kullanım yaşı 12 ay (%2.6), 15 ay (%64.2), 18 ay (%50) ve 24 aylık yaş (%13.2) olarak belirlemişlerdir. Çalışmamız sonuç değeri (%70) bu literatürde belirtilen 18 ay (%50) oranından oldukça yüksektir. Acar (2010), Niğde ili keçi yetiştiriciliği işletmelerindeki dişi çepiçlerin %38.18'i 8 ile 12 aylık dönemde iken, %11.52'si ise 24 aylık yaşa ulaştıklarında damızlıkta kullanıldığını bildirmiştir. Çalışmamız bulgusu bu literatürdeki değerden farklı ve yüksektir. Erdem (2019), Uşak ilinde dişilerin ilk damızlıkta kullanıma yaşı %44.7 oranında 15 aylık, %32.6 oranında 18 aylık, %18.9 oranında da 12 aylık olarak belirlemiştir. Bu literatürdeki sonuç, çalışmamız bulgu değerinden oldukça düşüktür.

Kandemir ve ark. (2015) göre, İzmir ilinde (%97.1) koç/tekelerin sürüde bulunma süresi 6 ay ve üzeridir. İşletmelerin genelinde yaşı 12 ay ve üzerinde erkek (%85.9) ve dişi hayvanlar (%60.7) damızlıkta kullanılmakta olup, dağdaki işletmelerde bu oranlar (%100 ve %91.4) ovadakilere (%70.6 ve %29.4) göre daha yüksek olarak bildirmişlerdir. Bu literatür değeri ile çalışmamız değeri oldukça farklıdır.

Bu çalışmada doğum zamanının %60.0 oranı ile nisan-mayıs aylarında olduğu saptanmıştır.

Ceyhan ve ark. (2015) göre, Niğde ilinde doğumların daha çok (%68.4) Şubat-Mart aylarında olmaktadır. Bunu %23.7'lik oran ile Nisan-Mayıs ayları izlediğini bildirmişlerdir. Bu araştırmaya ait bulgu ile çalışmamız sonucu benzerdir.

Bu çalışmada, emiştirme süresi %100.0 ile 60 gün sürdüğü; emiştirme şeklinin ise %70.0 ile sabah-aşam olduğu tespit edilmiştir.

Acar (2010), Niğde ilinde oğlakların %93.33'ünün emiştirme yaptıkları, %95.15'inin emiştirmeyi sabah-aşam yaptıkları belirlenmiştir. Bu literatürdeki emiştirme şekli bulgu değeri çalışmamız değerinden oldukça yüksektir. Ceyhan ve ark. (2015) göre, işletmedeki oğlakları (%52.6) sabah ve akşam emiştirirken, günde 3 defa emzirenlerin oranı %34.2, sadece sabah emiştirenlerin oranı %5.3 ve sadece akşam emiştirenlerin oranı da %7.9 olarak tespit etmişlerdir. Bu literatürde saptanan emiştirme şekli bulgu değeri çalışmamız değerinden daha düşüktür.

İşletme gelirleri; bu çalışmada, yetiştiricilerin tamamının %100.0 işlemedeki en önemli gelir kaynağı olarak keçi sütü + et cevabını verdikleri belirlenmiştir.

Ceyhan ve ark. (2015) göre, işletme gelirlerinin %50'si keçi sütünden sağlandığını belirlemiştir. Literatüre ait sonuçlardan çalışmamız bulgusu farklı ve yüksektir.

Bu çalışmada, beslemenin %98.6 ile mera ve elden besleme şeklinde yapıldığı; %100.0 ile keçilere kesif yem verdikleri; %70.0'nin kesif yemi yemciden aldıklarını; kaba yem olarak samanı tercih edenlerin %100.0 olduğu; teke katım döneminde ek yemleme yapmak verimi artırmaktadır sorusuna katılımcıların %50.0 ile katılıyorum cevabını verdikleri tespit edilmiştir.

Kandemir ve ark. (2015) göre, işletmelerin yarısına yakınında (%45.2) kullanılan kaba yemi saman oluştururken, kalan kısmında kuru ot ve mısır silajı gibi diğer yem kaynakları oluşturmaktadır. Araştırma alanı genelinde işletmelerin küçük bir bölümünde (%14.9) hiç karma yem kullanılmaz iken, büyük bir bölümünde (%70) ise besi yemi kullanıldığını bildirmişlerdir. Çalışmamıza ait bul değerleri bu literatür bildirişinden farklıdır.

Bu çalışmada, katılımcıların %91.4'ü kırıkm yapıyor musunuz? sorusuna evet dedikleri; keçilerde kırıkm zamanı olarak ise %88.6 ile temmuz ayı olduğu tespit edilmiştir.

Erdem (2019), Uşak ilinde %87.1 oranı ile kırıkm yaptıklarını ve bunu %52.3 oranı ile Haziran ayında yaparlarken %33.3 oranı ile Temmuz ayında yaptıkları saptanmıştır. Bu literatür sonucuna göre, çalışmamız sonuçları farklı ve yüksektir. Yıldız ve Aygün (2021), Van'da kırıkm işlerini mayıs-eylül ayları arasında yaptıklarını belirlemişlerdir. Keçi ve tekelere kırıkm yapılması durumunda bunu %12.5 oranı ile Haziran ayında yaptıkları belirtilmiştir. Bu literatür sonuçları çalışmamız değerinden daha düşük, kırıkm mevsimleri ise farklıdır. Dellal ve ark. (2002) göre keçilerin kırkımlarının %60.6 oranı ile Mayıs ve Temmuz aylarında yapıldığı ve alet ve ekipman olarak %99.6 oranı ile kırıkm makasının kullanıldığı bildirmişlerdir. Bu literatüre ait kırıkm yapanlar oranı, çalışmamız sonuçlarından oldukça düşük, kırıkm mevsimi ise yaklaşık benzerdir.

Bu çalışmada, Pandemi (COVID-19 salgını) hakkında bilgi düzeyiniz? sorusuna %68.6 oranında iyi cevabını verdikleri; COVID-19 salgınının hayvancılığa olumsuz yönde etkilediği fikrine katılıyor musunuz? sorusuna %44.3 oranında katılıyorum, %42.9 oranında ise kesinlikle katılıyorum cevabını verdikleri; COVID -19 salgını öncesi ve sonrası arasında kazancınız olumsuz etkilendi mi? sorusuna %57.1 ile kesinlikle katılıyorum cevabı verdikleri; Salgının uzun yıllar sürmesi halinde oluşacak gıda talebinin karşılanmasında hayvan yetiştiriciliğine talep artar fikrine katılıyor musunuz? sorusuna katılımcıların %47.1'i katılıyorum, %27.1'i ise kararsızım cevabını verdikleri ve Pandeminin (COVID-19 Salgını) daha uzun yıllar sürmesi halinde keçi yetiştiriciliğinin biteceği fikrine katılıyor musunuz? sorusuna ise yetiştiricilerin %34.3'ü

katılmıyorum,%31.4'ü kararsızım ve %24.3'ü ise katılıyorum cevabını verdikleri tespit edilmiştir.

Konya ilinde, COVID-19 salgınında işletmelerin %65'i faaliyetlerinde herhangi bir değişiklik yapmadığı, %30'u COVID-19 salgınıyla birlikte yem fiyatlarındaki yüksek artış ve süt satış fiyatlarının düşük olmasından dolayı hayvan sayılarını azalttıklarını söylemişlerdir. Aynı çalışmada, tarım işletmelerinin COVID-19 salgınından dolayı bundan sonraki üretimleri için herhangi bir planlama yapmadıkları mevcut stratejilerine devam ettikleri belirlenmiştir. Konya ilinde COVID-19 salgınından dolayı %63.90'unda toplam gelirden bir azalma olmadığı %36.10'unda azalma olduğu ve bu azalmaya karşı bazı telafi yollarına gittikleri bildirilmiştir. Alınan telafi yöntemlerinin başında borç erteleme ve gerek türümsal gerekse tarım dışı masraflarının azaltılması gelirken bunu kredi çekme, komşu-akrabadan borç alma, sosyal yardım alma ve tarım dışı mevsimlik işçi olarak çalışma takip etmektedir. %9.96'sı ise herhangi bir telafi yoluna gitmemiş mevcut geliri ile devam etmiş olduklarını tespit etmişlerdir (BDUTAEM 2021).

Sonuç olarak; Antalya ili ve ilçeleri coğrafi ve iklimsel özellikleri açısından keçi yetiştiriciliğine uygun bir ortama sahiptir. Araştırmanın yapıldığı Manavgat İlçesindeki keçi yetiştiriciliği faaliyeti, işletmelerin en önemli gelir kaynağını oluşturmaktadır. Ayrıca keçi yetiştiriciliğinin geleneksel Anadolu yörük kültürü içindeki önemi ve kuşaklara aktarımı da olabildiğince korunmaktadır. Antalya ili ve Manavgat ilçesi genel olarak küçükbaş yetiştiriciliği için elverişli bir coğrafi konum ile doğal bir ekosisteme sahiptir. Bölgedeki mevcut çayır-meralar, yaygın maki ve ormanlık alanları ile özellikle keçi yetiştiriciliğine uygun ortam sağlamaktadır. Çalışma kapsamında Manavgat ilçesinde en fazla Kıl keçisi ve Kıl keçisi melezi yetiştiriciliğinin hâkim olduğu saptanmıştır. Keçi yetiştiriciliğinin üretimsel boyutu ile hem insanların beslenmesinde hem de pek çok sektörde stratejik bir öneme sahip olduğu bilinmektedir. Dolayısı ile Türkiye'de yetiştirilen farklı genetik varyasyonlara sahip keçi ırklarının ve özellikle yerli gen kaynaklarımızın korunmasına yönelik politikaların geliştirilmesi, yöreye özgü daha verimli ve kaliteli ırkların tespit edilmesi, yaygınlaştırılması, örgütlenme ile pazar sorununun çözümü gibi konular üzerine daha fazla odaklanılmalıdır. Kaliteli ve güvenli gıdanın temini açısından; bölgesel ve ulusal keçi yetiştiriciliği yapan tüm sektör paydaşlarının durumunun iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve desteklenmesi oldukça önemlidir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazarlar bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

TEŞEKKÜR VE BİLGİLENDİRME

Bu çalışma, Zeki Emre TAVALI isimli yazarın yüksek lisans tezinden özetlenmiştir.

Bu çalışma, Ahi Evran 2nd International Conference on Scientific Research, Kırşehir, Türkiye, 21-23 Ekim 2022, ss. 409-410 isimli kongrede sözlü olarak sunulmuş, kongre kitabında ise özet metin olarak basılmıştır.

YAZAR KATKILARI

Fikir/Kavram: ZET, BÇ
Denetleme/Danışmanlık: ZET, BÇ
Veri Toplama ve/veya İşleme: ZET, BÇ
Analiz ve/veya Yorum: ZET, BÇ
Makalenin Yazımı: ZET, BÇ
Eleştirel İnceleme: ZET, BÇ

KAYNAKLAR

- Acar M (2010).** Isparta İli Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği Üyesi Keçicilik İşletmelerinin Mevcut Durumu ve Teknik Sorunları Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Bilginturan S (2008).** Burdur İli Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği Üyesi İşletmelerin Yapısal Özellikleri ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Budak F, Korkmaz Ş (2020).** COVID-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği. *SAYOD*, (1), 62-79.
- BDUTAEM (2021).** Covid-19 Salgınının Konya İlinde Tarım İşletmelerine Etkisinin İncelenmesi, Küçükçongar M., Özdemir F., Karakurt C ve ark., (2021) BDUTAEM, Konya/Türkiye. <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/bahridagdas/Haber/236/Covid-19-Salginin-Tarim-Isletmelerine-Etkisi-Arastirildi>.
- Ceyhan A, Ünal A, Çınar M ve ark (2015).** Niğde İli Keçi Yetiştiriciliğinin Yapısal Özellikleri ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma. *TURJFAS*, 3 (2), 74-79.
- Dellal G, Eliçin A, Tekel N, Dellal İ (2002).** GAP Bölgesinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yapısal özellikleri. *Tarım Ekonomisi Araştırma Enstitüsü*. Ankara: TKB. Rapor No: 2002-1
- Erdem M (2019).** Uşak İli Keçi Yetiştiriciliğinin Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Uşak.
- FAO (2022).** Crops and livestock products. Erişim Tarihi: 28 Nisan 2022. Erişim adresi: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL/visualize>.
- Günlü A, Alaşahan S (2010).** Türkiye'de Keçi Yetiştiriciliği ve Geleceği Üzerine Bazı Değerlendirmeler. *Vet Hekim Der Derg*, 81 (2), 15-20.
- Kandemir Ç, Alkan İ, Yılmaz Hİ ve ark. (2015).** İzmir Yöresinde Küçükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Coğrafik Konumlarına Göre Genel Durumu ve Geliştirilme Olanakları. *Hayvansal Üretim Derg*, 56 (1), 1-17.
- Karakuş F, Akkol S (2013).** Van ili küçükbaş hayvancılık işletmelerinin mevcut durumu ve verimliliği etkileyen sorunların tespiti üzerine bir araştırma. *Yüzüncü Yıl Üniv Fen Bilimleri Enstitüsü Derg*, 18 (1-2), 9-16.
- Kaymakçı M, Aşkın Y (1997).** Keçi Yetiştiriciliği. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları. İzmir.
- Koyuncu E, Pala A, Savaş T ve ark. (2006).** Çanakkale Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği Üyesi Keçicilik İşletmelerinde Teknik Sorunların Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Hayvansal Üretim*, 47 (1), 21-27.
- SPSS. (2021).** SPSS Lnc. Chicago, Illinois, USA.
- Şentürlü S, Arslanbaş E (2010).** Entansif Keçi Yetiştiriciliği. Ulusal Keçicilik Kongresi, Çanakkale.
- Şimşek G (2019).** Kırşehir İlinde Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği Yapan İşletmelerin Teknik ve Ekonomik Yapılarının Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Yıldız A, Aygün T (2021).** Van İli Merkez İlçede Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri ve Genel Sorunlar: II. İşletmelerde Yetiştirme İşleri. *JASP*, 4 (1), 37-53.